

török és orosz betelepülés ellenére – nagyobb, mint gondolnánk. HOFFMANN ISTVÁN (45–57) a történeti szemléletnek a névkutatásban való jelentőségét hangsúlyozva áttekinti a magyar helynévkutatás történetét, más tudományágakkal (történettudomány, történeti földrajz, helytörténet stb.) való kapcsolatát, módszereit és lehetőségeit (például újabb nyelvészeti irányzatok bevonását a vizsgálatba).

Krónika. – FERCSIK ERZSÉBET a magyar névtudomány intézményi hátterének az elmúlt fél évszázadbéli változásairól, valamint az állandó bizonytalanság megszüntetésére a Magyar Nyelvtudományi Társaságon belül létrehozott Névtani Tagozat megalakulásáról, eddigi munkájáról számol be a tagozat titkáraként (59–63). MATICSÁK SÁNDOR a finnugor nyelvek két nemzetközi jelentőségű kutatójának, Dmitrij Vasziljevics Cigankinnak (64–9) és Ivan Sztjepanovics Galkinnak (69–72) a munkásságát méltatja születésnapjuk alkalmából. HOFFMANN ISTVÁN Kiss Lajosról közöl nekrológot, kiemelve a 2003-ban elhunyt tudósnak az európai névkutatás színvonalán álló névetimológusi teljesítményét (72–6). NYIRKOS ISTVÁN a szintén 2003-ban elhunyt Mező András egyenletesen magas színvonalú, gazdag tematikájú névtani munkásságát méltatja (76–82).

Szemle. – NYIRKOS ISTVÁN Sirkka Paikkala finn családnév-történeti monográfiáját (83–8), B. GERGELY PIROSKA Hajdú Mihály névtankönyvét (88–9), TÓTH VALÉRIA Fehértói Katalin „Árpád-kori személynévtár”-át (96–101), SZENTGYÖRGYI RUDOLF a Hoffmann István által szerkesztett, a debreceni névtani kutatócsoport által készített „Korai magyar helynévszótár” első kötetét ismerteti (101–9). MATICSÁK SÁNDOR N. V. Kazajevának a Mordvin Köztársaság helyneveivel foglalkozó művét (109–14), SZÉKELY B. GÁBOR pedig Tatyjana Dmitrijevának a Kazim-medence helyneveit tárgyaló monográfiáját (114–8) mutatja be.

Az uráli nyelvek névtudományi bibliográfiája (2000–2005). – A folyóirat e rovata a 2000–2005 között megjelent, az uráli nyelvek névtudományi kérdéseit tárgyaló fontosabb szakirodalmi munkák listáját adja közre nyelvenkénti bontásban, az Onomastica Uralica hasonló, 1999-es kiadású művekkel záruló bibliográfiaköteteinek (1a, b) felépítését követve. E számban a legfrissebb finn (összeállította: EEVA-LIISA STENHAMMAR; 119–55), komi (összeállította: A. G. MUSANOV; 157–62) és udmurt (összeállította: LYUDMILA KIRILOVA; 163–9) szakirodalmi tételek jegyzékét találhatjuk meg. A kötetet rövidítésjegyzék zárja.

BÖLCSKEI ANDREA – SLÍZ MARIANN

NAMENKUNDLICHE INFORMATIONEN 91–92. (2007)

Szerkesztő: ERNST EICHLER – KARLHEINZ HENGST – DIETLIND KRÜGER
Leipziger Universitätsverlag, Leipzig, 2007. 435 lap

A folyóirat újabb kötete, a 2007. évi 91–92. szám a megszokott szerkesztésben jelent meg. Tartalma:

Tanulmányok. – WOLFGANG P. SCHMIDT (11–4) tanulmányában elutasítja H. KRAHE álláspontját, mely szerint az óeurópai víznevek a még egységes indogermán

nyelv, valamint az indogermánból létrejött egyes nyelvek víznevei között egy közbeeső réteget képviselnek. Nem tudja elfogadni azt a nézetet sem, hogy a mai indogermán nyelvek egy indogermán ősnyelvből jöttek létre. Szerinte az indogermán őshaza helyét, valamint a nyelvi ősrobbanás idejét hiába keressük. WERNER GUTH (15–39) dolgozata településnevek és víznevek köréből vett példákkal igazolja azt a tézist, mely szerint az indogermán *s* hang germánban az első hangeltolódás után is (i. e. 2000–500) hatással lehetett a szókezdő zöngétlen zárhangok (*p*, *t*, *k*) alakulására. DOROTHEA FASTNACHT (41–8) a *Wellucken* név eredetét fejteti meg. Ezt az elnevezést két ma is létező és egy elpusztult település viseli. JÓSEF DOMAŃSKI (49–70) az 1945 után Lengyelországhoz csatolt Szilézia eredeti szláv, illetve (egy nyelvészekből, történészekből és geográfusokból álló bizottság által) a II. világháború után megváltoztatott földrajzi elnevezései közötti összefüggésekre és ellentmondásokra hívja fel az olvasó figyelmét. A jelenlegi szám a 89–90. számban (2006: 81–107) megjelent tanulmány második, befejező részét közli. HEINZ FÄHNRIK (71–86) tanulmánya a Grúzia területén működő és elpusztult templomok titulusait mutatja be. NATALIA VASILJEVA (87–96) orosz kortárs szerzők műveiben található tulajdonneveket vizsgál új komplex módszerrel. Ehhez felhasználja a szövegelmélet és a névtan eszközeit, valamint a kognitív nyelvészet új eredményeit. Figyelemmel kíséri a nyelvi jel és a jel használói között fennálló viszonyt, valamint azt, hogy a szövegben előforduló nevek milyen információkat közvetítenek. VOLKER KOHLHEIM (97–127) tanulmánya arra keresi a választ, hogy az irodalmi művekben található személynevek szöveggörnyezetben és a szövegen kívül, a való világban milyen funkciókat tölthetnek be; az irodalmi alkotások személyneveiben hogyan érvényesülnek a művészi, esztétikai szempontok. FRANS DEBRABANDERE (129–38) írása a történeti Hollandia területén élő német családnevekkel foglalkozik. Megállapítja, hogy sokszor a német neveket hollandra fordították, máskor a német nevek igazodtak a holland hangrendszerhez, vagy a népetimológia hatására változtak meg. MARIO FRAUST (139–49) a német nyelvterületen található személynevek összegyűjtéséről számol be. Az egész német nyelvterületről az utóbbi húsz év telefonkönyveinek személynévanyaga már számítógépen van. A német névkutatók a történeti forrásokban (anyakönyvekben, adójegyzékekben, címtárakban) található személynevekből is adatbázist szeretnének létrehozni. A lipcsei egyetemen külön kutatócsoport dolgozza fel a Németország, az egykori Kelet- és Nyugat-Poroszország, a Szudéta-vidék, valamint Ausztria területén 1942–1944 között közzétett telefonkönyvek személynévadatait. A mintegy 2,6 millió nevet tartalmazó adattár előreláthatólag 2008 elejére készül el. JAROSLAW LIPOWSKI (151–75) az egykori Dél-Szilézia Teschen kerületének (ma Cieszyn, Lengyelország) 1671–1904 közötti családneveit vizsgálta, anyagát négy korszakra tagolva (1671–1704, 1777–1799, 1825–1856, 1866–1904). A szerző a helyi névanyag változásán kívül figyelemmel kísérte a nevek helyesírását, az eltérő írásváltozatokat, illetve a helyi nyelvjárás hatását a nevek alakulására. Konkrét példákkal bizonyítja, hogy a különböző helyesírási változatokból az itt élő népek etnikumára lehet következtetni. WILFRIED SCHILLER (177–90) szerint számos hibalehetőséggel számolhatunk, ha a telefonkönyvek adatai alapján akarunk a családnevek gyakoriságára következtetni. A telefonkönyvek sokszor rossz helyesírással közlik a neveket. Az umlaut írása bizonytalan, többször indokolatlanul kettőzött mássalhangzót használnak és betűket hagynak ki. Több cég (főleg az iparban és a kereskedelemben) a talán már nem is élő vagy magántelefonszámokon is elérhető alapító vagy tulajdonos

nevét viseli, így egyes nevek tévesen kerülhetnek be a korpuszba, illetve egy személy nevét többször is felvehetik a gyűjteménybe. A KAMBARALY NAZAROV – MAHMUDJON MIRZAKARIMOV szerzőpáros (191–200) a bibliai neveket vizsgálta három nyelv (az angol, a német és az orosz) állandósult szókapcsolataiban. Három csoportba sorolják ezeket: a szerkezetükben és jelentésükben azonos szókapcsolatokra (pl. ném. *alt wie Methusalem*, ang. *old as Metuselah*, or. *sztar kak Mafuszail*); a funkciójukban és jelentésükben azonos szókapcsolatokra, melyeknek morfológiai és szintaktikai szerkezetük eltérhet, jelentésük azonban nagyjából megegyezik (pl. ném. *seit Adams Zeiten*, ang. *since Adam was a boy*, or. *sz davnjih por, sz nyezapamjatnyih vremen*); illetve a sajátos szókapcsolatokra, melyek a három nyelv közül csak az egyikben találhatók meg (pl. ném. *Krethi und Pethi* 'szedett-vedett társaság, mindenféle népség, Pityi Palkó'). SOLANGE FROSINI (201–8) cikke a berlini utcaneveknek a német újraegyesítés utáni átkeresztelésével foglalkozik. Arra hívja fel a figyelmet, hogy a politikai rendszerek változása egyúttal a korábbi jelrendszerek módosulásához vagy kicserélődéséhez vezet. Az emlékezés kultúrája megváltozik, és sokszor identitásvesztés következik be. Megfigyelhetjük, hogy az NDK-időkben megváltoztatott nevek újra visszatérnek: *Markgraf* 'örgróf', *Feldherr* 'hadvezér', *Kurfürst* 'választófejedelem' stb. Egyre gyakrabban kapnak az utcák semleges hatást keltő földrajzi neveket vagy növény- és állatneveket. Berlin nyugati városrészeiben pedig még mindig több mint száz utca őrzi a nemzetiszocialista korszak (1933–1945) utcaelnevezéseit. VINCZE LÁSZLÓ (209–55) cikke a magyar helynévkutatás 1958–2009 közötti eredményeit foglalja össze, emellett szól a megvalósítandó tervekről és feladatokról is. A tanulmány rövidített változata 2007. november 16-án Lipcsében, a Német Névtudományi Társaság közgyűlésén is elhangzott.

Recenziók, új kiadványok. – A rovatban baskír, cseh, dagesztáni, dán, finn, horvát, lengyel, litván, német, olasz, orosz, osztrák, spanyol, svájci, svéd és ukrán kiadványokat ismertetnek (257–358).

A **Folyóiratszemlében** a *Beiträge zur Namenforschung* 42/2–4 (Heidelberg, 2007); a *Names* 55/1–3. számait (New York/Geneseo, 2007); a *Studia Anthroponymica Scandinavica* 24. (Uppsala, 2006) és az *Ortnamnssällskapet i Uppsala årsskrift 2000–2005*. évfolyamait (Uppsala 2000–2005) mutatják be röviden (359–67).

Közlemények, méltatások. – A folyóirat beszámol a márkanevekről tartott két nemzetközi névtani szimpóziumról (Antwerpen, 2006; Bécs, 2007) (369–71, 387–9); a Volga-vidék X. Nemzetközi Névtudományi Konferenciájáról (Ufa, 2006) (373–80), a Német Nyelvjárások 2. Nemzetközi Kongresszusáról (Bécs, 2006) (381–2), valamint „A nevek mint lehetséges konfliktusforrások Európában” címen megrendezett nemzetközi szimpóziumról (Regensburg, 2007) (383–6). A lapban végső búcsút vesznek Cornelia Willichtől (1957–2006) és Kazimierz Rymuttól (1936–2006), s köszöntik Rosa és Volker Kohlheimet 65., Friedhelm Debust 75., Margarethe Naumannt 80. és Hubert Röselt 90. születésnapja alkalmából (391–415).

Krónika. – Az utolsó rovat a 2006. december 8. és 2007. december 5. közötti legfontosabb névtudományi rendezvényekről számol be kronológiai sorrendben (417–32).

VINCZE LÁSZLÓ